Näringsutskottets betänkande

1981/82:9

över motion om ökad vidareförädling inom livsmedelsindustrin

Ärendet

I motion 1980/81:1402 av Grethe Lundblad m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att man genom ökat centralt och regionalt stöd inom nuvarande anslagsramar bör stimulera till sådana satsningar inom livsmedelsindustrin som genom vidareförädling av svenska råvaror kan bjuda importen konkurrens och därmed medverka till en bättre bytesbalans.

Motionen

I motionen anförs att stora ansträngningar måste göras för att förbättra Sveriges bytesbalans. Detta bör, menar motionärerna, ske i första hand genom att importvaror ersätts med svenskproducerade industrivaror, bl. a. vidareförädlade dagligvaror. Även om livsmedelsimporten endast utgör 7–9 % av den samlade importen under slutet av 1970-talet har den dock kommit upp till ett årsvärde av 8,6 miljarder kronor. De sektorer av livsmedelsindustrin som är aktuella i detta sammanhang är fisk- och fiskkonservindustrin, bageriindustrin samt slakteri- och charkuteriindustrin. Motionärerna önskar mot angiven bakgrund ett ökat centralt och regionalt stöd till dessa delar av livsmedelsindustrin. Skåne utpekas som den mest intressanta regionen i detta sammanhang. Då de flesta länder när det gäller livsmedel strävar mot ökad grad av självförsörjning genom olika former av gränsskydd skulle, säger motionärerna, sådana åtgärder inte bryta mot internationella handelsregler.

Uppgifter i anslutning till motionen

Allmänt om livsmedelsindustrin

Det totala förädlingsvärdet inom den svenska livsmedelsindustrin uppgick år 1979 till nära 12 miljarder kronor, motsvarande ca 10 % av hela industriproduktionen. Samma år sysselsatte branschen 72 000 personer eller 8 % av totala antalet sysselsatta inom hela industrin.

De i detta sammanhang aktuella branscherna, fisk- och fiskkonservindustrin, bageriindustrin samt slakteri- och charkuteriindustrin, hade år 1979 ett förädlingsvärde av 4,6 miljarder kronor eller nära 40 % av hela livsmedelsindustrins produktion. Det totala antalet anställda uppgick samma år till

34 000 personer eller nära hälften av sysselsättningen inom hela livsmedelsindustrin. Fisk- och fiskkonservindustrin är från såväl produktions- som sysselsättningssynpunkt den minsta branschen.

1970-talet har inneburit ett stagnationsskede för hela livsmedelsindustrin. Samtidigt har branschen genomgått en strukturomvandlingsprocess i vilken arbetsställena har blivit såväl färre som större. Under perioden 1960–1978 minskades antalet arbetsställen med mer än hälften. De genomsnittligt minsta arbetsställena finns i bageriindustrin samt fisk- och fiskkonservindustrin. Den sistnämnda branschen är regionalt koncentrerad till Göteborgs och Bohus län, där mer än hälften av arbetsställena är belägna.

Den svenska livsmedelsindustrin är en utpräglad hemmamarknadsindustri. Branschens totala exportvärde utgjorde år 1979 ca 5 % av produktionen. En relativt hög exportandel eller 13 % kan noteras för fisk- och fiskkonservindustrin.

Av importvärdet var råvarornas andel 35 %, medan de högt förädlade produkterna kunde notera en andel på något mer än 25 %. Till den sistnämnda gruppen hör, förutom produkter från de hittills angivna delbranscherna, även produkter från frukt- och grönsakskonservindustrin samt choklad- och konfektindustrin.

Utredningar

Statens industriverk redovisade år 1978 en utredning om livsmedelsindustrin, Livsmedelsindustri (SIND 1978:8). Tidigare hade bl. a. slakteri- och charkuteriindustrin, bageriindustrin samt djupfrysnings- och konservindustrin behandlats i tre delbranschutredningar.

Den förväntade utvecklingen under första hälften av 1980-talet inom livsmedelsindustrin skulle enligt utredningen komma att medföra en fortsatt strukturomvandling med sysselsättningsminskningar och fortsatt utslagning av mindre företag. Detta bedömdes emellertid inte föranleda några särskilda industripolitiska åtgärder annat än beträffande fisk- och fiskkonservindustrin. För denna bransch föreslog industriverket att stöd skulle utgå till de mindre företagen inom ramen för de av verket administrerade branschfrämjande åtgärderna, s. k. branschprogram. Motivet för detta stöd var att, även om den förväntade sysselsättningsminskningen i absoluta tal var liten, vissa kommuner skulle komma att drabbas hårt på grund av branschens regionala koncentration till sysselsättningssvaga områden. Förslaget medförde ingen åtgärd från regeringens sida.

En arbetsgrupp, tillsatt av jordbruksminister Anders Dahlgren, överlämnade i juni 1981 en rapport till jordbruksdepartementet om ökad export av högförädlade livsmedel. Arbetsgruppen bestod av representanter för Lantbrukarnas riksförbund, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, Sveriges industriförbund och Sveriges exporträd. Rapporten kan vara av intresse i

detta sammanhang av följande skäl. Vidareförädling av livsmedel kräver ofta stora utvecklingsinsatser och därför också längre serier för en lönsam produktion. Detta medför att hemmamarknaden är för liten, vilket i sin tur ställer krav på export. Arbetsgruppens förslag hänför sig till två områden:

- en offensivare handelspolitik,
- främjande av livsmedelsindustrins marknadsföring.

Den offensiva handelspolitiken bör enligt rapporten främst riktas mot EG, Norge och Finland.

Vad gäller marknadsföringsinsatser förordar arbetsgruppen inrättande av ett särskilt livsmedelssekretariat, Swedish Food Promotion, som under en femårsperiod skall arbeta inom ramen för Sveriges exportråd. För detta sekretariat föreslås Exportrådet få särskilda finansiella resurser.

Utskottet

Svensk livsmedelsindustri har en produktion som främst riktar sig mot hemmamarknaden. År 1979 uppgick den totala exporten till nära 3 miljarder kronor medan det totala importvärdet var något mer än 9 miljarder kronor. Den strukturomvandling som präglat livsmedelsindustrin under 1970-talet har inneburit att produktionsenheterna blivit färre och större. Samtidigt har den regionala koncentrationen ytterligare förstärkts.

I motion 1980/81:1402 (s) anförs att åtgärder måste vidtas för att förbättra Sveriges bytesbalans. I första hand, menar motionärerna, bör detta ske genom att importvaror ersätts med svenskproducerade varor. Ett varuområde där detta skulle vara möjligt är förädlade livsmedelsprodukter. Motionärerna önskar stimulansåtgärder till förmån för importkonkurrerande livsmedelsindustri.

Utskottet instämmer i att det är värdefullt om konkurrensmöjligheterna för svensk livsmedelsproduktion kan förbättras. Jordbruksminister Anders Dahlgren tillsatte våren 1981 en arbetsgrupp med uppgift att överväga och föreslå åtgärder som främjar exporten av högförädlade livsmedel. I arbetsgruppens rapport framhålls bl. a. att det, om denna del av livsmedelssektorn skall utvecklas, krävs längre serier för en lönsam produktion. Utskottet förutsätter att regeringen i sitt fortsatta arbete med att finna åtgärder för att stärka svensk export av förädlade livsmedel beaktar olika möjligheter att förbättra den svenska livsmedelsindustrins konkurrenskraft mot import inom detta produktområde.

Mot här angiven bakgrund finns det enligt utskottets mening inte skäl för någon framställning till regeringen på grundval av motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:1402.

Stockholm den 17 november 1981

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Erik Hovhammar (m), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambraeus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Birgitta Johansson (s) och Sven Munke (m).

GOTAB Stockholm 1981